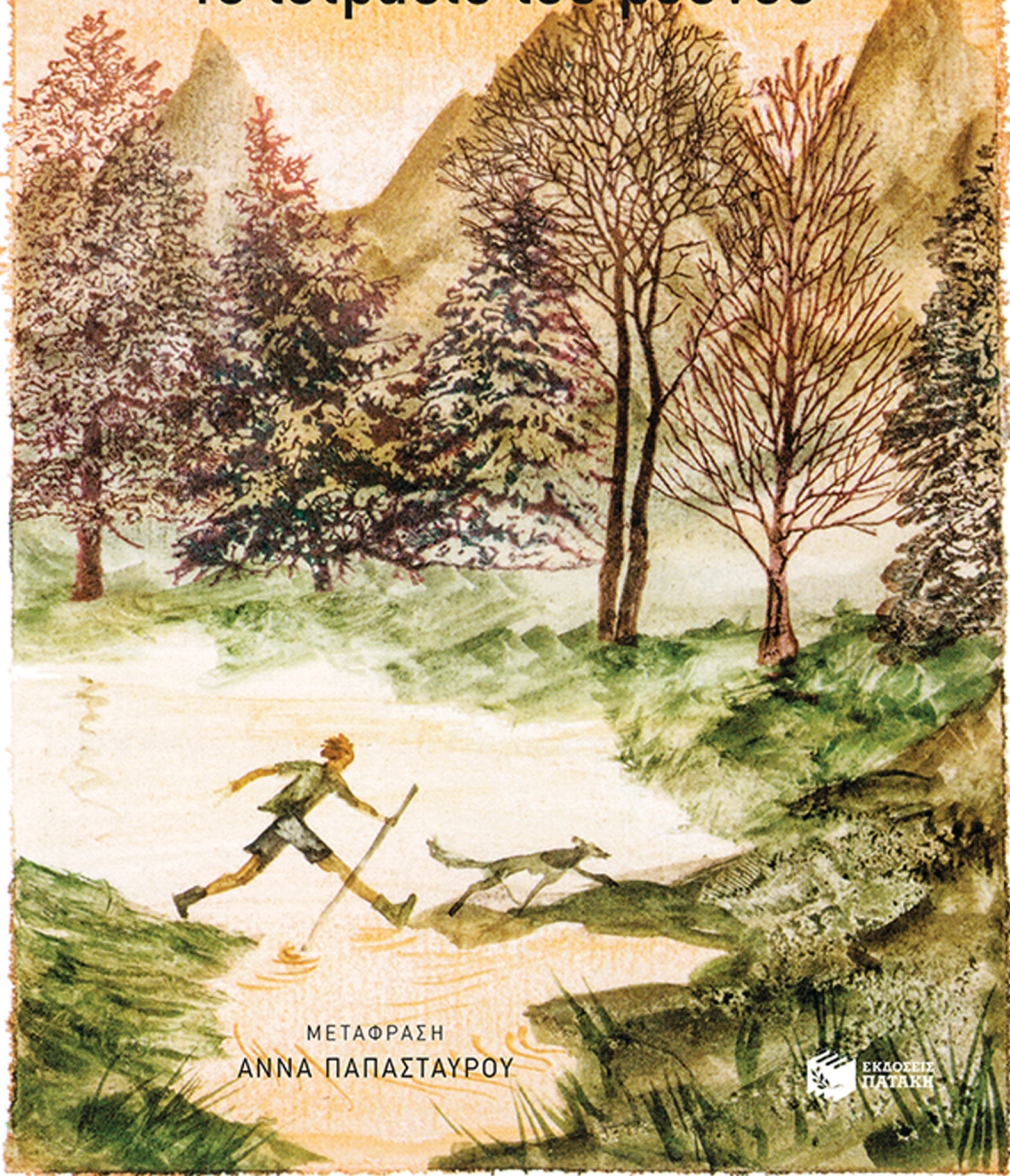

ΠΑΟΛΟ ΚΟΝΙΕΤΤΙ

ΤΟ ΑΓΡΙΜΙ

Το τετράδιο του βουνού

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ANNA ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΟΛΟ ΚΟΝΙΕΤΤΙ

Το αγρίμι

Το τετράδιο του βουνού

Μετάφραση από τα ιταλικά

ANNA ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 467

Πάολο Κονιέτι, *Το αγρίμι*

Paolo Cognetti, *Il ragazzo selvatico*

Μετάφραση: Άννα Παπασταύρου

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια, διορθώσεις: Αρετή Μπουκάλα

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Φιλμ, μοντάζ: Κέντρο Γρήγορης Εκτύπωσης

Copyright© Cart'Armata edizioni Srl/Terre di mezzo Editore, 2017

This edition published in agreement with the Proprietor through

MalaTesta Lit. Ag.

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2017

Πρώτη έκδοση στην ιταλική γλώσσα από τις εκδόσεις Terre di mezzo

Editore, Μιλάνο 2013

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2019

K.E.T. B687 K.E.Π. 640/19 ISBN 978-960-16-8451-2

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ.

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Το βιβλίο είναι αφιερωμένο στον Γκαμπριέλε και
τον Ρεμίτζιο, δασκάλους μου στο βουνό.
Και στη μνήμη του Κρις ΜακΚάντλες,
καθοδηγητή μου.*

Εγώ γεννήθηκα τη μέρα που ζει
πέρα απ' τα ελάτια,
εγώ περπάτησα σε κάμπους και βουνά
από φως –
Διέσχισα λίμνες νεκρές – κι ένα τραγούδι μυστικό
μου ψιθυρίζαν κύματα
φυλακισμένα –
πέρασα πάνω από όχθες λευκές, φωνάζοντας
τις κοιμισμένες γεντιανές
με τ' όνομά τους –
Ονειρεύτηκα στο χιόνι μίαν απέραντη
λουλουδιασμένη πολιτεία
θαμμένη –
βρέθηκα στα βουνά
σαν αγκαθερό λουλούδι –
και κοίταξα τα βράχια,
και τους ψηλούς σκοπέλους
στις θάλασσες του ανέμου –
και τραγουδούσα μέσα μου για ένα θέρος
μακρινό, που με τις πικροδάφνες του
έβαζε στο αίμα μου φωτιά

Αντόνια Πότσι, Αιώνια χιόνια

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Εποχή του ύπνου

Στην πόλη 15

ΑΝΟΙΞΗ

Εποχή της μοναξιάς και της παρατήρησης

Σπίτια 23

Τοπογραφία 31

Χιόνι 40

Λαχανόκηπος 46

Νύχτα 53

Γείτονες 61

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Εποχή της φιλίας και της περιπέτειας

Πού πας, βοσκέ; 71

Σανά 81

Κατσίκια 90

Διανυκτέρευση στο ύπαιθρο 98

ΠΑΟΛΟ ΚΟΝΙΕΤΤΙ

Καταφύγιο 107
Ένα καλό μπουκάλι 115
Κλάμα 124

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Εποχή της συγγραφής
Επιστροφή 133
Λέξεις 140
Επίσκεψη στην καλύβα 148
Ένα τυχερό σκυλί 151
Ντεζάρπα 158
Στο λευκό 165
Τέλευταίο πιετό 169

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Εποχή του ύπνου

Στην πόλη

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΚΑΝΑ-ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ πέρασα έναν δύσκολο χειμώνα. Τώρα δε μου φαίνεται σημαντικό να θυμηθώ την προέλευση εκείνης της αναποδιάς. Ήμουν τριάντα χρονών κι ένιωθα αδύναμος, χαμένος και χωρίς αυτοπεποίθηση, όπως νιώθεις όταν ένα εγχείρημα στο οποίο πίστεψες τελειώνει άδοξα. Εκείνη τη στιγμή το να οραματίζομαι το μέλλον μού φαινόταν υπόθεση μακρινή, όπως η σκέψη να ξεκινήσεις ένα ταξίδι, ενώ είσαι άρρωστος κι έξω βρέχει. Είχα δώσει πολλά, και ποια ήταν η ανταμοιβή μου; Περνούσα τον καιρό μου ανάμεσα σε βιβλιοπωλεία, μαγαζιά με σιδηρικά, το μπαρ μπροστά απ' το σπίτι, και το κρεβάτι, χαζεύοντας τον λευκό ουρανό του Μιλάνου απ' το παράθυρο. Και το κυριότερο, δεν έγραφα, που για μένα είναι σαν να μην κοιμάμαι ή να μην τρώω: ήταν ένα κενό που δεν το είχα βιώσει ποτέ άλλοτε.

Εκείνους τους μήνες τα μυθιστορήματα με απωθούσαν, όμως με γοήτευαν ιστορίες ανθρώπων που,

έχοντας απαρνηθεί τον κόσμο, είχαν αποζητήσει την εμπειρία της μοναξιάς μέσα στα δάση. Διάβασα τον *Γουόλντεν* του Χένρυ Ντέιβιντ Θορό και την *Ιστορία ενός βουνού* του Ελιζέ Ρεκλύ. Ξεχωριστή εντύπωση μου έκανε το ταξίδι του Κρις ΜακΚάντλες, το οποίο αφηγήθηκε ο Τζον Κρακάουερ στο *Ταξίδι στην άγρια φύση*. Ίσως γιατί ο Κρις δεν ήταν κάποιος φιλόσοφος του δέκατου ένατου αιώνα, αλλά ένας νεαρός της δικής μου εποχής, ο οποίος στα είκοσι δύο του χρόνια είχε εγκαταλείψει πόλη, οικογένεια, σπουδές, ένα λαμπρό μέλλον κατά τα πρότυπα της δυτικής κοινωνίας, κι είχε ξεκινήσει μια μοναχική περιπλάνηση, η οποία έμελλε να τελειώσει στην Αλάσκα, με τον θάνατό του από την πείνα. Όταν η ιστορία έγινε γνωστή, πολλοί άνθρωποι χαρακτήρισαν ιδεαλιστική την επιλογή του, μια φυγή από την πραγματικότητα, αν όχι ξεκάθαρα μια αυτοκτονική παρόρμηση. Εγώ ένιωθα πως την καταλάβαινα και βαθιά μέσα μου τη θαύμαζα. Ο Κρις δεν πρόλαβε να γράψει βιβλίο, ίσως και να μην είχε καν την πρόθεση, όμως αγαπούσε τον Θορό και είχε ενστερνιστεί το μανιφέστο του: «Πήγα στα δάση γιατί ήθελα να ζήσω σύμφωνα με τις αρχές μου, ν' αντιμετωπίσω μόνο τα ουσιώδη πράγματα της ζωής, να δω αν ήμουν ικανός να μάθω όσα εκείνη είχε να μου διδάξει και να μην ανακαλύψω, την ώρα του θανάτου μου, πως δεν είχα ζήσει. Δεν ήθελα να ζήσω μια ζωή που δεν ήταν ζωή, ούτε ν' αναγκαστώ να καταθέσω τα όπλα πριν

την ώρα μου. Ήθελα να ζήσω ουσιαστικά και να ρουφήξω όλο το μεδούλι της ζωής, να ζήσω με τρόπο έντονο και σπαρτιάτικο και να καταστρέψω ό,τι δεν ήταν ζωή, να το θερίσω αποφασιστικά, ολοκληρωτικά, να ξεμοναχιάσω τη ζωή σε μια γωνιά και να τη φέρω στην απλούστερη μορφή της. Κι αν αποδεικνύοταν μηδαμινή, ήθελα ν' απομυζήσω απ' αυτήν όλη τη γνήσια μηδαμινότητα και να τη δείξω στον κόσμο· αν αντίθετα ήταν μεγαλειώδης, ήθελα να τη γνωρίσω με την εμπειρία και να τη μνημονεύσω στην αφήγησή μου».

Εγώ είχα δέκα χρόνια να πάω στο βουνό. Μέχρι τα είκοσι, εκεί περνούσα όλα μου τα καλοκαίρια. Σαν παιδί της πόλης, αναθρεμμένο σε διαμέρισμα, μεγαλωμένο σε μια συνοικία όπου δεν ήταν δυνατό να κατεβείς στην αυλή ή στον δρόμο, για μένα το βουνό ανέκαθεν αντιπροσώπευε την απόλυτη έννοια ελευθερίας. Είχα μάθει να κινούμαι εκεί πάνω, με σκληράδα στην αρχή κι έπειτα με πολλή φυσικότητα, όπως άλλα παιδιά μαθαίνουν να κολυμπούν επειδή κάποιος ενήλικας τα ρίχνει στο νερό: στα οχτώ ή εννιά μου χρόνια είχα αρχίσει να σκαρφαλώνω στους παγετώνες και να γαντζώνομαι στα βράχια και δεν άργησα να νιώσω πολύ πιο άνετα στα μονοπάτια παρά στους δρόμους της πόλης μου. Επί δέκα μήνες τον χρόνο ένιωθα στριμωγμένος σε καλά ρούχα και σ' ένα σύστημα εξουσίας και κανόνων στους οποίους

έπρεπε να υπακούω· στο βουνό τα ξεφορτωνόμουν όλα κι απελευθέρωνα τη φύση μου. Ήταν μια ελευθερία διαφορετική από την ελευθερία του ανθρώπου που μπορεί να ταξιδεύει και να γνωρίζει κόσμο ή να περνάει τις νύχτες πίνοντας, τραγουδώντας και φλερτάροντας γυναίκες, ή να βρίσκεται με συντρόφους με τους οποίους να σαλπάρει για σπουδαία εγχειρήματα. Όλες αυτές είναι ελευθερίες που εκτιμώ, τόσο πολύ μάλιστα που σε ηλικία είκοσι χρονών θεωρούσα σημαντικό να τις εξερευνώ σε βάθος, στα τριάντα μου όμως είχα σχεδόν ξεχάσει πώς ήταν να είμαι μόνος σ' ένα δάσος, ή να βουτάω γυμνός μέσα σ' έναν χείμαρρο ή να τρέχω στο χείλος μιας βουνοκορφής που πίσω της δεν υπάρχει παρά μονάχα ο ουρανός. Εκείνα τα πράγματα τα είχα κάνει κι ήταν οι πιο ευτυχημένες αναμνήσεις μου. Ο νεαρός αστός, στον οποίο είχα εξελιχτεί μεγαλώνοντας, μου φαινόταν ακριβώς το αντίθετο από εκείνο το αγρίμι, έτσι γεννήθηκε μέσα μου η επιθυμία να το αναζητήσω. Δεν ήταν τόσο μια ανάγκη να φύγω, όσο να επιστρέψω· όχι ν' ανακαλύψω μια άγνωστη πλευρά του εαυτού μου, όσο να ξαναβρώ μία πολύ παλιά και βαθιά, την οποία ένιωθα πως είχα χάσει.

Είχα βάλει στην άκρη λίγα χρήματα, τα απαραίτητα για να ζήσω κάνα μήνα χωρίς να δουλεύω. Έφταξα να βρω ένα σπίτι μακριά από τα κατοικημένα κέντρα και σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο υψόμετρο. Δεν

υπάρχουν πολλά απάτητα μέρη στις Άλπεις, αλλά δε χρειαζόμουν δα και την Αλάσκα για να βιώσω την εμπειρία που επιθυμούσα. Την άνοιξη βρήκα το σωστό μέρος σε μια κοιλάδα, δίπλα σ' εκείνη όπου είχα μεγαλώσει: μια καλύβα από ξύλο και πέτρα στα χίλια εννιακόσια μέτρα υψόμετρο, όπου τα τελευταία δάση κωνοφόρων παραχωρούν τη θέση τους στα θερινά βοσκοτόπια. Έναν τόπο όπου δεν είχα ξαναβρεθεί ποτέ, ένα τοπίο όμως που το γνώριζα καλά, απλώς ήξερα την άλλη πλευρά των βουνών όπου αλώνιζα μικρός. Βρισκόταν καμιά δεκαριά χιλιόμετρα από το πιο κοντινό χωριό και λίγα λεπτά από ένα χωριουδάκι που γέμιζε κόσμο χειμώνα καλοκαίρι, όμως στις είκοσι πέντε του Απρίλη, όταν έφτασα εγώ, δεν υπήρχε ψυχή. Τα λιβάδια ήταν ακόμα σε λήθαργο και, καθώς ξεπάγωναν, βάφονταν με χρώματα καφέ και ώχρα: οι βουνοπλαγιές στη σκιά ήταν ακόμα σκεπασμένες με χιόνι. Άφησα το αμάξι στο τέρμα του ασφαλοστρωμένου δρόμου. Φορτώθηκα το σακίδιο στους ώμους και πήρα τον μουλαρόδρομο, ανηφορίζοντας μέσα από ένα δάσος κι από κει από ένα χιονισμένο βοσκοτόπι, μέχρι μια συστάδα από αλπικά καλύβια, ερειπωμένα πια, εκτός από το ανακαινισμένο, το οποίο είχα νοικιάσει. Φτάνοντας στην εξώπορτα στράφηκα: τριγύρω δεν υπήρχε τίποτα πέρα απ' το δάσος, τα λιβάδια κι εκείνα τα εγκαταλειμμένα χαλάσματα: στο βάθος του ορίζοντα τα βουνά που έκλειναν την κοιλάδα της Αόστα προς τον νότο, προς

τον Μεγάλο Παράδεισο¹ και πιο κει μια κρήνη σκαμμένη σ' έναν κορμό, τα υπολείμματα μιας ξερολιθιάς, ένας χείμαρρος που γαργάριζε. Έμελλε να είναι ο κόσμος μου για ένα χρονικό διάστημα που δεν το είχα προσδιορίσει, γιατί δεν ήξερα τι μου επιφύλασσε. Εκείνη τη μέρα ο ουρανός είχε ένα πένθιμο γκριζο χρώμα· ένα πρωινό παγερό και δίχως φως. Δεν είχα καμία πρόθεση να υποβληθώ σε βασανιστήρια: αν έβρισκα κάτι καλό εκεί πάνω θα παρέμενα, μπορεί όμως να μου τύχαινε να βουλιάξω σε χειρότερη απελπισία και σε μια τέτοια περίπτωση ήμουν έτοιμος να το βάλω στα πόδια. Είχα πάρει μαζί μου βιβλία και τετράδια. Έλπιζα να ξαναρχίσω το γράψιμο, με τον καιρό. Τώρα όμως κρύωνα, έπρεπε να φορέσω ένα πουλόβερ και ν' ανάψω φωτιά, έτσι έσπρωξα την πόρτα και μπήκα στο καινούριο μου σπίτι.

---

1. Κομμάτι της δυτικής πλευράς των Άλπεων. (Οι σημειώσεις είναι της μεταφράστριάς.)

ΑΝΟΙΞΗ

Εποχή της μοναξιάς και της παρατήρησης

Σπίτια

ΝΙΩΘΕΙΣ ΕΝΑ ΕΙΔΟΣ ΣΥΓΚΙΝΗΣΗΣ μπαίνοντας την άνοιξη σε μια καλύβια. Άνοιξα διάπλατα δωμάτια κλειστά επί μήνες, με μοναδική αφέντρα την παγωνιά και τους φεγγίτες σκοτεινιασμένους απ' το χιόνι. Έσυρα το δάχτυλό μου πάνω στο τραπέζι, την καρτέλα, το ράφι, όπου είχε κατακαθίσει ένα στρώμα σκόνης, σαν τη στάχτη που ξεχάστηκε στο τζάκι. Έχουν άραγε τρόπο τα σπίτια να αισθάνονται τον χρόνο που περνάει; Ή μήπως ένας χειμώνας γι' αυτά ισοδυναμεί με μία στιγμή; Σκέφτηκα τη μέρα, δέκα χρόνια πριν, που είχα βγει για τελευταία φορά από εκείνη την άλλη πόρτα, χασομερώντας με το βλέμμα σε όλα γύρω μου. Τώρα η αίσθηση της επιστροφής δεν ήταν η όραση αλλά η όσφρηση, ήταν η μυρωδιά του ρετσινιού που μου υπενθύμισε, καθησυχάζοντάς με, πως βρισκόμουν πάλι στο σπίτι μου. Το ρώτησα: ήταν πολύ δύσκολος ο χειμώνας; Το φαντάστηκα να βογκάει και να τριζοβολάει τις νύχτες

του Γενάρη, όταν εκεί πάνω η θερμοκρασία πέφτει στους μείον είκοσι βαθμούς, κι έπειτα ν' απολαμβάνει τον χλωμό ήλιο του Μάρτη, τους χλιαρούς τοίχους, το χιόνι που λιώνει και σταλάζει στις υδροροές. Αν ο προορισμός ενός σπιτιού είναι να κατοικείται, ίσως να ένιωθε ένα δικό του είδος ευδαιμονίας ακούγοντας και πάλι έναν άνθρωπο να πηγαινοέρχεται με τα ξύλα, ν' ανάβει τη σόμπα, να πλένει τα χέρια του στην κουζίνα. Έτσι εκείνο το νερό, καμωμένο από χιόνι και πέτρα, ξανάρχιζε να κυκλοφορεί στους τοίχους σαν τον οπό μες στο δέντρο, σαν το αίμα μες στο σώμα.

Σ' ένα διήγημα που αγαπώ πολύ, με τίτλο «Τα τέσσερα σπίτια μου», ο Μάριο Ριγκόνι Στερν ανέτρεχε στις ηλικίες της ζωής του μέσα από τα σπίτια όπου είχε κατοικήσει. Δεν ήταν όλα αληθινά σπίτια: μένεις σ' ένα σπίτι έστω κι αν απλώς το φαντάζεσαι ή το δανείζεσαι από την ανάμνηση κάποιου άλλου. Το πρώτο ήταν ένα σπίτι χαμένο: το ιστορικό ενδιαίτημα των Στερν, ηλικίας τετρακοσίων ετών, που είχε καταστραφεί κατά τον Μεγάλο Πόλεμο. Ο Μάριο, γεννημένος το '22, το γνώριζε χάρη στις διηγήσεις των γερόντων: ήταν ο τόπος στον οποίο λυπόταν που δεν είχε γεννηθεί, ο δεσμός με την οικογένειά του και με τη γη του, το αίσθημα της πατρίδας που για τους βουνίσιους δεν αντιστοιχεί στο έθνος, αλλά σε μία γλώσσα, στα ονόματα των πραγμάτων και των τό-

πων, στον κύκλο των εποχικών εργασιών, στον ορθό τρόπο να τις επιτελούν. Το δεύτερο ήταν ένα αληθινό σπίτι, το σπίτι των παιδικών του χρόνων, γεμάτο μυστικές γωνιές, όπως είναι τα σπίτια όπου ζήσαμε παιδιά. Το τρίτο ήταν ένα σπίτι του νου: κρατούμενος στο στρατόπεδο αιχμαλώτων, το '45, ο Μάριο είχε βρει ένα χαρτί κι ένα μολύβι κι είχε περάσει ατέλειωτες μέρες πείνας σχεδιάζοντας μια καλύβα. Τη φαντάστηκε σ' ένα ξέφωτο στο βουνό, όπου θα ζούσε με κυνήγι, βιβλία και μοναξιά, προσπαθώντας να γιατρευτεί απ' τον πόλεμο, όπως ο Νικ Άνταμς του Χέμινγουεϊ στον *Μεγάλο ποταμό με τις δυο καρδιές*. Εκείνο το σχέδιο τον προφύλαξε για καιρό από την απελπισία. Το τέταρτο ήταν το σπίτι που έχτισε στ' αλήθεια και στο οποίο έζησε για πενήντα χρόνια, με το δάσος μπροστά απ' το παράθυρο, τα μελίσσια, τα λιβάδια όπου έβοσκαν τα ζαρκάδια, τον λαχανόκηπο και την ξυλαποθήκη, «με τη γυναίκα μου, τα βιβλία μου, τους πίνακές μου, το κρασί μου, τις αναμνήσεις μου».

Φαντάζομαι ότι γαληνεύεις αφάνταστα ζώντας σ' ένα σπίτι χτισμένο με τα ίδια σου τα χέρια. Εγώ δεν είχα αυτό το προνόμιο: η καλύβα όπου έμενα είχε χτιστεί από βουνίσιους ποιος ξέρει πότε, για να φιλοξενήσει ζώα και ανθρώπους την εποχή της βοσκής, κι είχε ανοικοδομηθεί με όλες τις ανέσεις καμιά δεκαριά χρόνια πριν. Ήταν ένα σπίτι με δύο δωμάτια μονάχα: κάτω, όπου άλλοτε υπήρχε ο στάβλος, τώ-

ρα είχα το μπάνιο και την κρεβατοκάμαρα, μ' ένα ντουλάπι, μια σιφονιέρα, τη σόμπα· επάνω, την κουζίνα, τον καναπέ, ένα τραπέζι με δύο πάγκους και μια καρέκλα. Όμως οι τοίχοι από φυσική πέτρα δεν είχαν αλλάξει από την εποχή που χτίστηκαν και, αγγίζοντάς τους, αναρωτιόμουν πόσα χέρια να τους είχαν χαϊδέψει, πόση κάπνα από ξύλα, ανάσες ζώων, υδρατμοί από πολέντα και γάλα. Μερικές φορές, ανάμεσα σε δύο πέτρες υπήρχε ένα χοντρό καρφί ή μια μισοκαρβουνιασμένη σφήνα από ξύλο. Τι κρεμούσαν εδώ, ποιος άνθρωπος τα είχε μπήξει εκεί; Ήταν ένα σπίτι στοιχειωμένο από φαντάσματα, κι όμως δε με φόβιζε: μου φαινόταν λίγο σαν να συγκατοικούσα μ' όλους εκείνους τους βουνίσσιους, σαν να τους γνώριζα μέσ' από τους χώρους και το σχήμα των πραγμάτων, την καπνιά που μαύριζε ακόμα κάποια κομμάτια τοίχου.

Το σπίτι όπου περνούσα τα καλοκαίρια μου μικρός είχε χτιστεί σαν ξενοδοχείο το 1855, όμως στα παιδικά μου χρόνια είχε πια ερειπώσει. Ύψωνόταν έξω από το χωριό, στην κορφή ενός σύδεντρου από αιωνόβιες οξιές, στα ριζά ενός χειμάρρου που γινόταν ορμητικός με τις βροχές στο τέλος του καλοκαιριού. Στον ξεφτισμένο σοβά της πρόσοψης μια επιγραφή θύμιζε τη διαμονή της βασίλισσας Μαργαρίτας της Σαβοΐας, όταν το εργαστήρι του μηχανικού ήταν ακόμα η αίθουσα χορού και η στέγη του, πνιγμένη στ'

αγριόχορτα, η βεράντα όπου σέρβιραν το απογευματινό τσάι. Το ξενοδοχείο είχε λειτουργήσει μέχρι τη δεκαετία του '30, είχε όμως καταληφθεί από τους Γερμανούς στον πόλεμο κι έπειτα πουληθεί, και πενήντα χρόνια αργότερα είχε πλέον την όψη μιας ένδοξης μισογκρεμισμένης έπαυλης: ανήκε σε δύο ηλικιωμένες αδελφές που το είχαν χωρίσει σε διαμερίσματα και κέρδιζαν κάποια χρήματα από τα ενοίκια το καλοκαίρι, ενώ τους άλλους μήνες έμενε κλειστό. Χωρίς συντήρηση και θέρμανση, κάθε χειμώνα υφίστατο καινούριες ζημιές. Οι χιονοπτώσεις τον Απρίλη του 1986 του έδωσαν τη χαριστική βολή: μια χιονοστιβάδα παρέσυρε ένα κομμάτι του κτίσματος και μια ολόκληρη πτέρυγα χαρακτηρίστηκε επικίνδυνη. Στους τοίχους που είχαν απομείνει όρθιοι, το επόμενο καλοκαίρι είχαν εμφανιστεί βαθιές ρωγμές και με τα χρόνια οι τσουκνίδες θέρειψαν στα χαλάσματα που κανείς δεν τα είχε απομακρύνει από κει. Εγώ όμως, πιο πολύ κι απ' το ερείπιο, θυμάμαι την έκπληξή μου όταν βρήκα χιόνι στις αρχές του Ιουλίου, τόσο πυκνό, παγωμένο και σκληρό, που είχε γίνει τσουλήθρα για τα σνόου-μομπίλ. Έμεινε στην ιστορία ως το καλοκαίρι της χιονοστιβάδας.

Ερχόμενος από την πόλη, είχα την εντύπωση ότι έμπαινα σε μια άλλη εποχή. Μια εποχή όπου οι κουζίνες είχαν πέτρινο νεροχύτη και τα μπάνια εμαγιέ μπανιέρες και νιπτήρες. Στον πάνω όροφο, στη σοφίτα όπου κοιμόμουν, ήταν σκαλισμένα δύο γυναι-

κεία ονόματα: Άντζελα και Μανταλένα. Ήξερα ότι κάποτε σ' εκείνα τα δωμάτια έμενε το υπηρετικό προσωπικό, έτσι αναρωτιόμουν αν η Άντζελα κι η Μανταλένα ήταν δυο καμαριέρες των αρχών του αιώνα, στην υπηρεσία κάποιας κυρίας της αυλής, και φανταζόμουν τις κουβέντες που αντάλλασσαν τα βράδια. Δεν ξέρω αν τα σπίτια έχουν ψυχή, εγώ όμως σ' εκείνο έχω αφήσει ένα μεγάλο κομμάτι της δικής μου: έμεινα εκεί για καμιά εικοσαριά καλοκαίρια, δύο μήνες τον χρόνο, από το 1979 κι έπειτα. Με το τέλος του εικοστού αιώνα έφτασε και το τέλος του παλιού ξενοδοχείου: πουλήθηκε, κατεδαφίστηκε και στη θέση του χτίστηκε μια πολυκατοικία. Έτσι από το μέρος εκείνο, όπως έγραφε ο Μάριο Ριγκόνι Στερν, «απέμειναν τώρα μόνο τούτα δω τα λόγια μου».

Ξανασκέφτηκα το καλοκαίρι της χιονοστιβάδας, ενώ παρατηρούσα τις κηλίδες του χιονιού στο βοσκοτόπι απέναντι απ' την καλύβα. Παρότι ήταν προστατευμένες από τον ίσκιο του δάσους, κάθε μέρα έλιωναν κι από λίγο: ρυάκια νερού κυλούσαν ως κάτω στο λιβάδι αποκαλύπτοντας ένα χώμα μαύρο και νοτισμένο, κι ένα χορτάρι κάπως σαν καμένο. Πουλάρια με λευκή κοιλιά και σκουρόχρωμη ράχη στέκονταν εκεί και τσιμπολογούσαν το έδαφος στην άκρη του χιονιού. Είχα πάρει ένα βιβλίο για να τα αναγνωρίζω κι ήμουν σχεδόν βέβαιος ότι ήταν χιονόστρουθοι, σπουργίτια των Άλπεων: «γυρεύουν λάρ-

βες εντόμων», έγγραφε, «στο χώμα που το χιόνι λιώνοντας το έχει μουσκέψει και χτίζουν φωλιά στις κουφάλες των βράχων ή στους τοίχους των καλυβιών». Πράγματι, δύο από αυτά είχαν φτιάξει τη φωλιά τους ακριβώς πάνω στο κεντρικό δοκάρι της καλύβας μου, σ' εκείνη την προφυλαγμένη και σκοτεινή γωνίτσα ανάμεσα στο δοκάρι και τη σκεπή. Πετούσαν απ' το λιβάδι στη φωλιά και πίσω πάλι, και μου κρατούσαν συντροφιά ενόσω γευμάτιζα καθισμένος στο τραπέζι μπροστά στο παράθυρο.

Το απόγευμα σηκωνόταν μια πυκνή ομίχλη: την έβλεπα να καταφθάνει από το βάθος της κοιλάδας, ν' ανηφορίζει τα λιβάδια και τα δάση και στο τέλος να τυλίγει τα πάντα. Έμενα βυθισμένος σ' εκείνον τον λευκό μανδύα, ώσπου να πέσει το σκοτάδι. Ούτε φεγγάρι ούτε αστέρια το βράδυ, μονάχα μια βροχή, ανακατεμένη με λίγο χιόνι, που άρχιζε να πέφτει όταν πήγαινα για ύπνο.

Τη νύχτα δυσκολευόμουν να κοιμηθώ. Αμάθητη στο υψόμετρο, η καρδιά μου χτυπούσε πιο γρήγορα απ' το φυσιολογικό και μου φαινόταν πως είχα ένα ταμπούρλο στο στήθος. Οι ήχοι δεν είναι σαν τις μουρωδιές, χρειάζεται χρόνος για ν' αφηθείς να σε νανουρίσουν, να μην ταράζεσαι με κάθε καινούριο θόρυβο. Έτσι, με μάτια ορθάνοιχτα, κοίταζα το ταβάνι και σκεφτόμουν: αυτή είναι η ανθρακιά που σιγοκαίει στο τζάκι. Αυτό είναι το μοτέρ του παλιού ψυγείου που ξαναρχίζει να λειτουργεί. Αυτή είναι η βροχή πά-

νω στην πέτρινη ταράτσα. Κι αυτά τα βήματα έξω, κατά τις τρεις το ξημέρωμα, τι είναι; Έκαναν τον γύρο του σπιτιού, κοντοστέκονταν στην πόρτα, και στην πόλη ο νους σου θα πήγαινε ενστικτωδώς σε κάποιον κλέφτη. Εκεί πάνω έπρεπε να καταφύγω στο πιο ορθολογικό κομμάτι του εαυτού μου για να πειστώ ότι ο επισκέπτης ήταν απλώς ένα αγρίμι που γύρευε τροφή. Δεν ωφελούσε και πολύ: δεν έκλεινα μάτι την υπόλοιπη νύχτα, ώσπου με το πρώτο φως της αυγής το έπαιρνα απόφαση, σηκωνόμουν κι έβαζα τον καφέ στη φωτιά.